

Inkluzív szolgáltatások vizsgálata egy vidéki felsőoktatási intézményben

Deli Kitti

Pécsi Tudományegyetem

Bevezetés

Az inklúziót kezdetben a sajátos nevelésű igényűekre, majd a kizáródással fenyegetett egyénekre/csoportokra értették, manapság pedig „social inclusionként” értelmezhető, azaz társadalmi szinten. Az EU használja a „social inclusion” kifejezést a hivatalos, stratégiai dokumentumaiban a Liszaboni stratégia elfogadása óta (2000).

Varga (2015) kutatásai szerint a befogadás nem az egyénektől, hanem az ökoszociális környezettől várható, mely biztosítja a valódi hozzáférést és méltányosságot a társadalom valamennyi tagjának és csoportjának. Napjainkban az European University Association (EUA) stratégiai kérdésként tekint a felsőoktatási inklúzió és diverzitás témakörére.

Az általuk folytatott kutatásban vizsgált egyetemeken mindenhol jelentős szereppel bír a vezetői elköteleződés, az együttműködések kialakítása az egyetemen belül és külső szervezetekkel, a mentorálás, az önkénteskedés, a tudományosan megalapozott és alátámasztott gyakorlatorientáltság és az idegen nyelvi fejlesztés (Claeys-Kulik & Jorgensen, 2018; 2019).

Kutatási kérdések

Célcsoport: A különböző karok mely hallgatói csoportokra és milyen módon fókuszálnak? Miféle befogadást célzó programok találhatóak?

Hogyan segítik ezek a programok a célcsoportjukba tartozó hallgatók bekerülését és előrehaladását? Milyen sikerek és nehézségek figyelhetők meg az egyes szolgáltatások működtetése során?

Környezet: Vannak-e olyan programok, amelyek a környezet inkluzivitásának növelését célozzák?

Található-e az oktatók és a személyzet felkészítését, az egyetemi polgárok érzékenyítését szolgáló programok, akciók?

Léteznek-e a curriculum átalakítását célzó beavatkozások, melyek az inkluzív klíma és az akadémiai kiválóság növelését eredményezhetik?

A támogatás típusa szerinti eloszlás a PTE-n a 2018/2019-es tanévben	Kar (N=10)
önálló kurzus	7
önálló program	7
más karon/egyetemen zajló támogató programmal van együttműködés	6
kari költségvetésben tervezetten megjelenik a támogató programok finanszírozása	5
befogadásra érzékenyítő képzés hallgatóknak	5
mentálhigiénés szolgáltatás nyújtása, életvezetési tanácsadás	4
kurzusok része	3
önálló szak	3
egyéb anyagi jellegű támogatás hallgatóknak	3
egyéb nem anyagi jellegű támogatás hallgatóknak	3
befogadásra érzékenyítő képzés oktatóknak	2
befogadásra érzékenyítő képzés adminisztratív dolgozóknak	2
befogadás fókuszában lévő célcsoport számára önálló közösségi tér	2

Eredmények II.

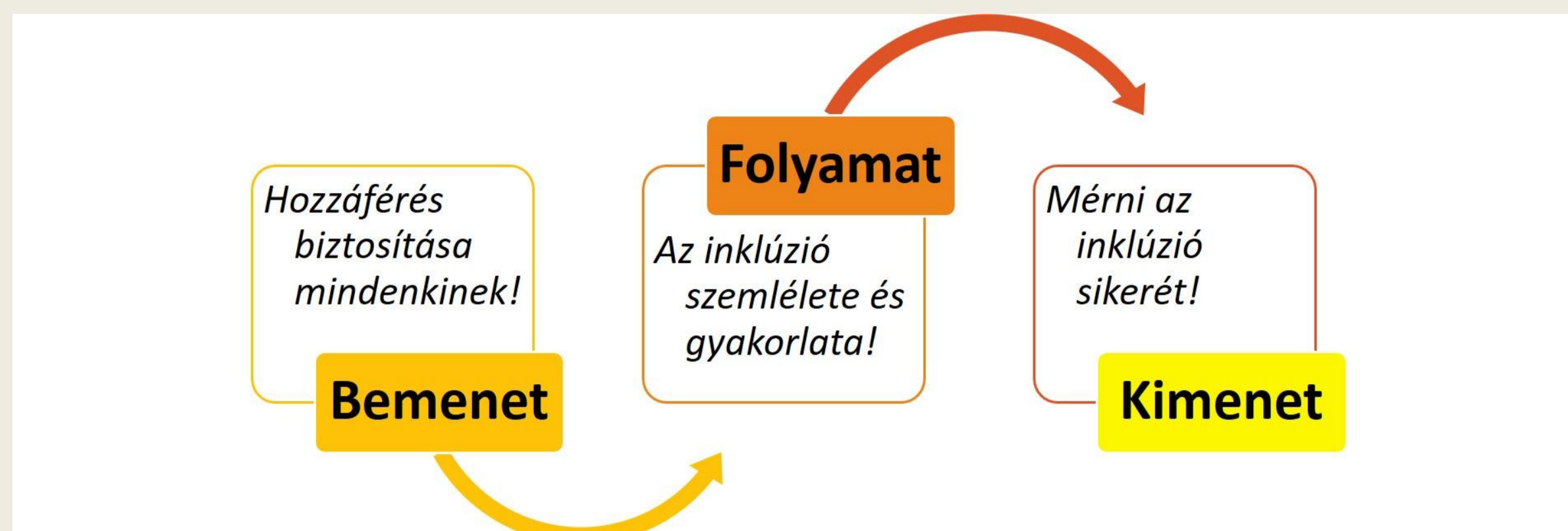
Az interjúk tartalomelemzése során kulcsszavak és kifejezések előfordulásának gyakoriságát vizsgáltuk, azok szövegkörnyezetét is figyelve. Ezek alapján elemeztük a befogadást támogató programok jellemzőit a létrejöttük, a célkitűzéseik, a működésük sikerei és akadályai, valamint a jövőbeli tervek alapján.

A „**kezdeményezés**” szó megjelenése (5) és annak szövegkörnyezete rámutat arra, hogy a programvezetők maguk is úgy látják, hogy alulról jövő szerveződések mentén jöttek létre programjaik. A „**közösség**” szó megjelenése (9) jelzi, hogy az inklúzió fókuszban lévő célcsoport kohéziója meghatározó jellemzője a programok kezdeti és jelenlegi működésének is. A programok működése során tapasztalt **kihívások** („nehéz” – 16, „akadály” – 6, „korlát” – 3) jól mutatják, milyen nehézségekkel és feladatokkal kell megküzdeni minden inkluzív programnak, mely még nem érte el az intézményes működés szintjét.

A programvezetők motivációját alapvetően az **egyéni sikerek** jelentik („büszke” – 6, „siker” – 17). A programok folyamatos működésének záloga az abban résztvevőket érő pozitív visszacsatolás („büszke vagyok rá, hogy megöleltek”, „számomra van értelme”, „értéket teremtünk”, „konkrét esetekre vagyok büszke”, „a hallgatók büszkék rá, hogy a szakkollégiumhoz tartoznak”, „ez nekem egy személyes siker”).

Az inkluzív szemlélet és a hétköznapi működés mikro-szinten történő kiterjesztése és fejlesztése mind erőforrások, mind intézményi stratégia hiányában elsődleges célú a programvezetők számára, ahogy a jelenlét és a szolgáltatás népszerűsítése is („célunk, hogy stabilizálódjunk a PTE életében”, „bővítenénk a tanácsadó csapatunkat”, „aktualizálnánk a módszereinket”, „egyértelművé szeretnénk tenni működésünket”, „célunk a közösségi tér ismertebbé válása”, rendszerszintű változásokat szeretnénk elérni”, „a hallgatóknak napi szintű segítséget szeretnénk nyújtani”, „célunk a népszerűsítés”).

Pénz	8	Kezdeti támogatás hiánya.
Közösség	9	A célcsoportok kiválasztását a szükség és az igény okozta. Támogató közösség.
Külföldi (hallgatók)	39	A különböző kultúrájú hallgatók integrálásának igénye magas, és a magyar, külföldi hallgatók közelebbhozása.
Szakkollégium	28	A támogatások hiánya sok esetben egy szakkollégiumi közösséget eredményezett.
Segítség	14	Minden lehetőség, segítség megragadása, amely segítheti programjukat.
Nehézség, akadály, limitáció	25	Nehézségek, kihívások megjelenése a működés során, a tipikus nehézségek minden programnál azonosak az intézményesülés előtt. Hozzáállás, korlátozott támogatás, hosszútávú elvárások a gyakori problémák.
Büszkeség, siker	23	Egyéni sikerek elérése alkotja a legfőbb motiváló erőt. Kulcsfontosságú elem a folyamatos működéshez a pozitív megerősítés, visszacsatolás.
Cél, terv	23	Intézményi szintű koordináció hiánya, jövőbeli tervek többnyire a fennmaradásra utalnak, nem horizontálisak. A mikro-szintű terjesztése az inkluzív szemléletnek és a programok népszerűbbé tétele a szolgáltatásvezetők fő célja a források és az intézményi stratégia hiányában.

Kutatási módszerek

1. Makrostatisztikai adatelemzés

Mely csoportok méltányos támogatással segített befogadására fókuszálnak a PTE-n, és ezen hallgatói csoportok számaránya miként változott az elmúlt években.

Nemzetközi és egyetemi adatbázisok, korábbi kutatások.

2. Kérdőív (2018 ősz)

Pécsi Tudományegyetem 10 dékánja

Mely hallgatói csoportok támogatására fordít figyelmet az adott kar, ez milyen érintettséggel és kiterjedtséggel jelenik meg.

3. Interjú (2019 tavasz)

Félig strukturált interjúkkal célunk volt a szolgáltatások mélyebb megismerése, összehasonlítása, hiányok felismerése.

Vizsgáltuk a szolgáltatások kialakulásának és létrejöttének okát, jelenlegi működését, sikereiket, nehézségeiket és jövőbeli céljaikat.

Eredmények I.

A bal oldali táblázatban látható eredmények alapján megállapítható, hogy leginkább az önálló kurzusok során (N=7), önálló programokkal (N=7) illetve más karokkal, egyetemekkel történő együttműködés keretein belül (N=6) segítik a karok a vizsgált csoportokat. Ezekon kívül nagy számban jelennek meg a befogadásra érzékenyítő képzések (N=5) az egyetem polgárainak, illetve kiemelendő még a mentálhigiénés szolgáltatások, életvezetési tanácsok (N=4) biztosítása is az egyes karokon.

A megjelenés típusait tekintve részletes képet kaptunk az egyes karokon kiemelt programokról. Az alábbi kiemelt támogatási típust azonosítottunk be a válaszok alapján: egyetemi kurzusok, szemináriumok, mentorprogramok, szakkollégiumok, oktatói workshopok, tréningek adminisztratív dolgozóknak, és hallgatói ösztöndíjak.

Összességében elmondható, hogy az alábbi típusok főként a hallgatók sikeres egyetemi előrehaladását célozzák, mintsem az oktatók, egyetemi dolgozók felkészítését, érzékenyítését.

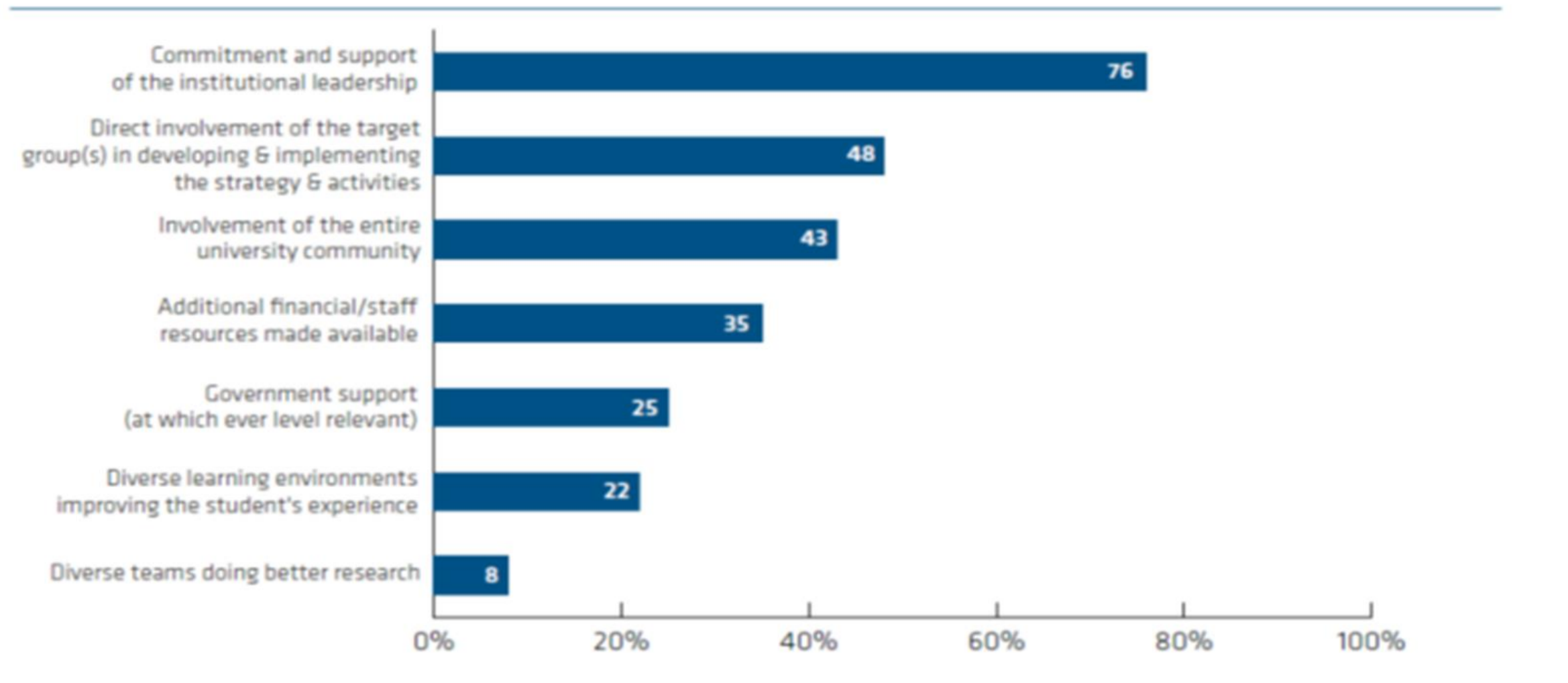
Összegzés

Kutatásunk alapján megállapítható, hogy a PTE az elmúlt években határozottan elindult befogadóvá válás felé, és a különböző karokon futó, inklúziót célzó programok követik a nemzetközi szinten is megfigyelhető progressziót. A programok a legtöbb esetben a külföldi hallgatókat célozzák, de léteznek hátrányos helyzetű, cigány/roma, illetve fogyatékos hallgatókat támogató programok is. A programok legfőbbje célcsoportjuk azonosítását követően alulról építkező kezdeményezésként és egymástól függetlenül indult el.

A vizsgált programok jelenlegi működését tekintve elszigeteltnek mondhatók, mivel gyakorlatilag nem, vagy csak esetlegesen tudnak egymás létezéséről. Az együttműködési kialakulása az információáramlás és a közös kommunikációs színtér hiánya miatt eleve lehetetlen volt. Napjainkban indult a törekvés a PTE inkluzív egyetemmé válására - felsővezetői elköteleződéssel. Ahogy a lenti diagram is mutatja (Figure 15), a felsővezetői elköteleződés - a top három faktor egyike - 159 megkérdezett felsőoktatási intézmény vezetői szerint, mely elengedhetetlen az inklúzió és a diverzitás megteremtésének szempontjából.

Figure 15 - Top three success factors for institutional strategies

Q27: What are the top three success factors of your activities towards diversity, equity and inclusion? Please select the three most important ones from the list below.

Szakirodalom

Arató, F. & Varga, A. (2015 szerk.). Befogadó egyetem – Az akadémiai kiválóság fejlesztése az inklúzió szempontjainak érvényesítésével. PTE BTK NTI, Pécs.

Arató F. & Varga A. (2018). Befogadó Egyetem. In: Pusztai, G. & Szigeti, F. (szerk.) Lemorzsolódás és perzisztencia a felsőoktatásban. Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetemi Kiadó. pp. 189-206.

Claeys-Kulik, A. & L. Jorgensen, T. E. (2018). Universities' Strategies and Approaches towards Diversity, Equity and Inclusion. Examples from across Europe. European University Association. Brussels. Belgium

Claeys-Kulik, A., L. Jorgensen, T. E. & H. Ströber (2019). Diversity, Equity and Inclusion in European Higher Education Institutions. Results from the INVITED project. European University Association asbl. Brussels. Belgium

Cooper, M. (szerk., 2010). Changing the Culture of the Campus: Towards an Inclusive Higher Education – Ten Years on. European Access Network, London, UK

Hayes, A. (2019). Inclusion, Epistemic Democracy and International Students. The Teaching Excellence Framework and Education Policy. Keele University. Keele, Staffordshire, UK